

Täysistunto

Tiistai 25.5.2021 klo 14.04—18.02

14. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 42/2021 vp

Valiokunnan mietintö TyVM 5/2021 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 14. asia. Käsittelyn pohjana on työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietintö TyVM 5/2021 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Kontula.

Keskustelu

17.17 **Anna Kontula vas** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallitus esittää, että luonnontuotekeruualalla aikaisemmin omasääteilyllä sovittuja käytänteitä luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten asemasta tuodaan lakiin. Tavoitteena on ehkäistä hyväksikäyttöä ja parantaa työvoiman saatavuutta. Valiokunta kannattaa näitä muutosesityksiä seuraavien huomioiden:

Ensinnäkin valiokunta pitää hyvänä sitä, että kun nyt lähdetään siitä, että silloin kun työsuhteen ehdot eivät täyty, niin muunlaisin tavoin pyritään varmentamaan sitä, että luonnontuotekeruualalla ei esiintyisi hyväksikäyttöä tai milloin esiintyy, niin siitä seuraisi toimenpiteitä, niin kuitenkin jatkossa, kun mietitään hallitusohjelman mukaisesti työsuhteen tunnusmerkistöä, niin pohditaan myös sitä, missä määrin sitä olisi mahdollista ulottaa myös sellaiseen työhön, joka tässä jää nyt työsuhteen ulkopuolelle. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että jotta tästä säätelystä tulisi tehokasta, niin tarvitaan riittävät resurssit monialaiseen valvontaan.

Valiokunta ehdottaa pieniä pykälätarkennuksia — ne ovat pitkälti teknisiä, niillä pyritään pääsemään lähemmäs sitä tarkoitusta, jota alun perinkin on laissa tarkoitettu — ja esittää, että uudistusta on seurattava tarkoin, koska valittu ratkaisu on melko poikkeuksellinen ja koska kyse on ryhmästä, joka sisältää monia haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä, joilla ei väistämättä [Hälinää — Puhemies koputtaa] ole resursseja nostaa mahdollisia epäkohtia itse keskusteluun suomalaisessa yhteiskunnassa.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Lohi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2021 vp

17.19 Markus Lohi kesk: Arvoisa puhemies! Pääsääntöisesti olen hyvin tyytyväinen tähän valiokunnan mietintöön ja hallituksen esitykseen, joka tämän mietinnön pohjalla on, mutta haluan nostaa muutamia näkökulmia esille:

On totta, että tällä alalla on ilmaantunut joitakin, voi sanoa, ulkomaalaisen työvoiman hyväksikäyttöönkin viittaavia tapauksia, [Anna Kontulan välihuuto] ja ne sentyyppiset ovat tietenkin tuomittavia. Siksi on tärkeää, että alan toimijat toimivat, niin kuin pääosa heistä toimiikin, erittäin vastuullisesti, ja on tärkeää sekin, että kun siellä on ollut joitakin väärinkäytöstilanteita, niin ei anneta sen kuitenkaan koko toimialaa tavallaan saastuttaa, vaan että ajateltaisiin, että ne alan pitkäjänteisesti ja vakaasti toimivat yritykset, jotka ovat kehittäneet toimintaa, kyllä kantavat oman vastuunsa ja ovat kantaneet vastuunsa.

Pidän sitä hirveän tärkeänä, että meillä mahdollistetaan myös ulkomaalaisten tulo tänne luonnontuotteita keräämään — käytännössä se tarkoittaa useimmiten marjojen keräämistä — sen takia, että jos näin ei olisi, niin käytännössä meidän teollisuus ei saisi kotimaisia luonnontuotteita käyttöön. Meillä ei valitettavasti löydy suomalaisia nuoria tai vanhempia, jotka näitä näin mittavasti lähtisivät keräämään, ja kun ajatellaan sitä luonnontuotteitten keräämistä ja myyntiä, niin sehän on tänä päivänä säännelty siinä mielessä verotuksellisesti eri tavalla, että niiden suomalaistenkin, jotka myyvät keräämiään marjoja tai luonnontuotteita laajemminkin, ei tarvitse maksaa siitä veroa; se on verotonta tuloa. Siinä mielessä olisikin ollut erikoista, jos olisi säädetty, että ulkomaalainen henkilö, joka tänne tulee samaa toimintaa harjoittamaan, sitten on vaikka työsuhteessa.

Tämä tarkoittaa myös sitä, että kun näitten luonnontuotteitten hinta muodostuu hyvin pitkälle siitä, minkälainen satokausi tulee, kuinka paljon tuotteita on kerättävänä, on tietenkin tärkeää, että huomioidaan myös ne alan toimijat ja yrittäjät, jotka toimivat vastuullisesti, niin että ei voi olla niin, että ne kantavat kaiken riskin kaikissa tilanteissa, vaan että riski on myös tasapainossa siihen. Hintahan vaihtelee, ja me tiedämme vasta juuri silloin kun marjat alkavat kypsyä, mikä on satoennuste ja minkä verran hinnat vaihtelevat, ja se voi olla vaikka tuplahinta verrattuna edelliseen vuoteen.

Näillä ajatuksilla tämä laki ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietintö tämän sisällönsä minusta voidaan hyvinkin hyväksyä. Minusta on ihan hyvä, että siellä on tämä ponsi eli lausuma, jossa edellytetään, [Puhemies koputtaa] että hallitus seuraa tätä toimialaa ja tämän lainsäädännön käytännön toteutusta.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Kontula.

17.22 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Äskен valiokunnan puheenjohtajana ja nyt ihan itsenäni vain muutama sana tästä. Ensinnäkin meillä on lukuisia aloja, joilla hinnat vaihtelevat monesti hyvin ennakkoimattomastikin, ja näillä aloilla on silti pystytty palkkaamaan ihmisiä työsuhteeseen. Minä en näe, että se voisi olla aivan mahdotonta yhdellä alalla. Minusta tämän lakiesityksen ongelma on siinä, että siinä lähdetään siitä, että työsuhdetta ei voida edellyttää, koska työ on järjestetty niin, että useimpien toimijoiden kohdalla työsuhteen tunnusmerkistö ei täyty, kun oltaisiin voitu lähteä siitäkin, että työ on järjestettävä niin, että työsuhteen tunnusmerkistö täyttyy, jolloinka me oltaisiin ihan päinvastaisessa tilanteessa.

Käytännössä meillä on vuosien varrelta kertynyt erittäin paljon esimerkkejä siitä, että kun meillä on hyvin haavoittuvassa asemassa olevia työntekijöitä, jotka tuntevat suomalaista yhteiskuntaa huonosti, joilla ei ole pääsyä sosiaaliturvaan, joilla ei ole kielitaitoa, jot-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2021 vp

ka eivät tiedä, mikä on ok ja mikä ei, niin se tuottaa myös semmoisen maaperän, joka mahdollistaa hyväksikäytön silloin, jos joku yrittäjä siihen haluaa ryhtyä. Tällainen tilannehan meillä perinteisesti suomalaisessa yhteiskunnassa on ratkaistu sillä, että työntekijän turvaksi tähän epäsuhtaiseen tilanteeseen on rakennettu erilaisia suojamekanismeja, mutta nyt mitään näistä suojamekanismeista ei voida käyttää näiden luonnontuotekerääjien kohdalla sen takia, että se työsuhde ei toteudu.

No, kun hallitus on päässyt logiikkaan tähän asti, niin se lähtee sitten rakentamaan sellaisia mekanismeja, jotka ovat vähän samanlaisia kuin mitä meillä on työsuhteisten työntekijöiden suojana, mutta ikään kuin heikompia ja vähän huterammalla pohjalla. Ja tästä väistämättä, vaikka se ei ole tämän esityksen tarkoitus, vaikka siihen ei pyritä, syntyy sellainen tilanne, että kun nämä eivät ole yrittäjämuotoista riskiä siihen tapaan kantavia toimijoita, mikä meidän yhteiskunnassa mielletään yrittäjyydeksi eivätkä nämä myöskään ole työsuhteisia työntekijöitä, niin siihen väliin syntyy kolmas kategoria, joka on vähän niin kuin työntekijä ja vähän niin kuin yrittäjä. Tätä ei voida väistää tässä sääntelyratkaisussa, vaikka se hallituksen esityksessä kiistetäänkin.

Minä en näe, että tähän on olemassa muuta kuin kaksi eri ratkaisua. Ensimmäinen ratkaisu on se, että ulkomaalaislainsäädännössä pidetään kiinni siitä, että tänne ei tulla töihin muuten kuin joko yrittäjänä niin, että tehdään kaikki se paperityö, mitä yrittäjän on Suomeen tullessaan tehtävä, taikka sitten työntekijänä, [Puhemies koputtaa] jolloinka sinulla on työsuhde tai sitten yleinen suoja epäsuhtaisiin sopimussuhteisiin yleisesti.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Malm.

17.26 Niina Malm sd: Arvoisa herra puhemies! Luonnontuotteita kerääviä ulkomaalaisia on Suomessa valitettavasti joutunut hyväksikäytön uhriksi, ja joissakin tapauksissa on ollut kyse ihmiskaupasta. Yksittäisiä hyväksikäyttötapauksia esiintyy aika ajoin, ja hyväksikäytön riski on suuri. Muun muassa Thaimaan viranomaiset ovat pitäneet merkittävänä puutteena sitä, että kerääjät ovat Suomessa vailla lainsäädännön tuomaa turvaa, ja nämä esille tulleet hyväksikäyttötapaukset ovat lisänneet taas sitten Thaimaan viranomaisten epäluottamusta koko luonnontuotekeruualaan Suomessa, ja he jopa rajoittivat kerääjien maastalähtölupien määrää. Rajoitus aiheuttaa tietenkin elinkeinolle vaikeuksia saada raaka-ainetta, ja sillä on myös omat vaikutuksensa alan kasvuun ja kansainväliseen kilpailukykyyn. Sen takia tämä lakiesitys on erityisen tärkeä.

Ja se, mitä tulevaisuudessa myös täytyy tietenkin tehdä — sen lisäksi, että seurataan alaa — on se, että käydään jatkossa se keskustelu, jossa meidän täytyy miettiä, miten me saamme myös kotimaiset työntekijät kiinnostumaan alasta, jotta myös tämä puutarha-ala olisi vetovoimainen ja tukisi sitä ajatusta, että meillä Suomessa on myös mielenkiintoa pitää kiinni meidän huoltovarmuudesta, koska ainakin sen tämä koronaepidemia on meille opettanut, että kotimaassa täytyy myös työvoimaa olla.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Lohi.

17.27 Markus Lohi kesk: Arvoisa puhemies! Ne, jotka edes hieman tuntevat alaa, tietävät, että on aivan epärealistista kuvitella, että tällä toimialalla voitaisiin palkata joku jotenkin työsuhteeseen: lähdet tuntipalkalla mustikoita poimimaan. Se ei vain toimi kaupallisesti eikä markkinalähtöisesti niin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2021 vp

Haluan nostaa täältä esille yhden semmoisen, joka minusta jäi vielä epäsuhtaiseksi. Meillä on luonnontuotekeruualan toimijalla velvollisuuksia — hän joutuu muun muassa perehdyttämään kerääjän Suomen olosuhteisiin, mikä tietenkin tuntuu aivan oikealta lähtökohtaisesti, hän joutuu tarjoamaan ajoneuvot, majoitukset ja niin edelleen, ja on monia muita velvollisuuksia — mutta samaan aikaan täällä edellisessä pykälässä, 4 §:ssä, kun nämä olivat 6 §:ssä, todetaan, että ”kerääjällä on oikeus myydä keräämänsä luonnontuotteet valitsemalleen taholle”. Kun siis toimija hommaa työntekijöitä Suomeen keräämään — vaikka nämä eivät ole työsuhteessa, niin käytännössä keräämään — tuotteita, tarjoaa kaikki fasilitetit, niin tämä, joka tulee, voi myydäkin aivan muualle ne tuotteet. Tämä on minusta tässä ainoa, joka on jäänyt kyllä tosi epäsuhtaiseksi tässä. Jos annetaan velvollisuuksia, niin pitäisi olla myös, voisi sanoa, tällainen etuosto-oikeus niihin luonnontuotteisiin.

Me voidaan laittaa vaikka kuinka tiukkoja rajoituksia työntekijöiden suojaksi, mutta samalla meidän pitäisi muistaa, että se saattaa johtaa siihen, että työpaikat häviävät. Ihan sama tilannehan on, jos Suomessakin me laitetaan vaikkapa niin, että työntekijää ei saa irtisanoa koskaan: sehän kuulostaa tosi mukavalta, kun sellainen turva annetaan työntekijälle, mutta se tarkoittaa samalla, että tänne ei synny yhtään työpaikkaa. Sen takia pitää aina hakea se tasapaino, että on sitä oikeudenmukaisuutta, ja sen takia tässä on erittäin viisasta, että hallitus ei ole edes esittänyt työsuhteen perustamista tämäntyyppisiin, joita ei ole perinteisesti ollut mahdollista työsuhteessa hoitaa.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja nyt vielä valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Kontula.

17.29 Anna Kontula vas: Niin, edustaja Lohi, useimmissa tapauksissahan kuulemienne asiantuntijoiden perusteella kerääjät maksavat erikseen niistä fasiliteteista, joita heille järjestetään. Sitä on nyt vähän koetettu hillitä, niin että ihan kaikista fasiliteteista ei pitäisi maksaa, mutta näistä mainitsemistanne he maksavat. Ja jos etuosto-oikeus toteutettaisiin vastineena tähän päälle, niin silloin todennäköisesti on hyvin mahdollista, että työsuhteen tunnusmerkistö täytyisi, eli se riittäisi tuomaan sen tunnusmerkistön ja sen työsuhteen tähän peliin mukaan.

Minä en osta sitä, että alalle ei olisi realistista palkata työsuhteeseen, kun Ruotsissa kuitenkin alalla palkataan työsuhteeseen. Jos näin lähellä samoissa metsissä, samoja marjoja poimitaan niinkin erilaisessa säädöstilanteessa, niin ei sen aivan mahdotonta pitäisi olla. Ja ennemminkin kysyisin, onko niin, että luonnontuotekeruuala... [Puhujan mikrofonin sulkeutuu]

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Nyt, edustaja Kontula, lähti taas mikrofonin jostain syystä pois päältä.

Niin. — Ennemmin kysyisin, onko niin, että koska meillä luonnontuotekeruuala on ollut pitkälti sääntelemätön, hyvin heikosti säännelty niin pitkään, niin se on tuottanut sinne sellaisia rakenteita, että se tänä päivänä Suomessa on, mitä se on. Jos me oltaisiin aikaisemmin jo toteutettu jotakin erilaista sääntelyä, olisiko meillä nyt erilainen reaalitilanne tällä alalla, ehkä tilanne, joka muistuttaisi lähemmin meidän muuta yhteiskuntaa ja sen talouselämää?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2021 vp

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja edustaja Lohi.

17.31 **Markus Lohi kesk:** Arvoisa puhemies! Haluan vielä todeta, että miksi sitten suomalaisten, jotka poimivat marjoja ja myyvät yrittäjille niitä, ei tarvitse olla työsuhteessa. Eihän niin voi olla, että ulkomaalaisen, joka tulee tänne, pitäisi olla työsuhteessa ja suomalaisen ei. Tämähän kertoo sen, että olisi aivan mahdoton ajatus, että kun me tiedämme monia nuoria, jotka kuitenkin tienaa aika isoja summia keräämällä marjoja... [Puhujan mikrofonin sulkeutuu]

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Arvoisat edustajat, älkää laittako omaa mikrofonia päälle kesken toisen edustajan puheen. — Edustaja Lohi.

Joo, arvoisa puhemies, jatkan vielä hieman. — Olisi aivan mahdoton ajatus, että heidät pitäisi palkata työsuhteeseen, koska tämä on kuitenkin satunnaista tuloa. Se riippuu paljon siitä, minkälainen marjavuosi tulee ja niin edelleen. On selvää, että heidän maksavat fasilitteista, ja niin tietenkin pitää maksaa. Mutta ajatelkaa, jos meillä on yrittäjä, joka hommaa tänne 300 ulkomaalaista henkilöä poimimaan marjoja, niin kun he sitten poimivat marjoja, kukaan heistä ei myykään hänelle niitä marjoja — onhan sekin vähän erikoinen tilanne. Totta kai ymmärrän nyt, että yrittäjä kantaa riskin siitä ja hänen pitää maksaa riittävän hyvä hinta, että he myyvät hänelle — näinhän se tietenkin menee. Mutta niin kuin sain ensimmäisessä puheenvuorossani, on tärkeää, että riski ja oikeudet ovat oikeissa suhteissa, ja siinä pitää aina hakea se tasapaino. Ja minusta tässä nyt kohtuudella on muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kyetty siihen tasapainoon.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Kontula.

17.33 **Anna Kontula vas:** Arvoisa puhemies! Mielestäni ei ole niin, että ulkomaalaisten, poimiessaan meillä luonnontuotteita, pitäisi olla työsuhteessa, mutta henkilö, joka tulee Suomeen poimiakseen meillä luonnontuotteita — tämä on eri tilanne. Meillä ulkomaalaisissa lähdetään siitä, että ihmisellä on joku syy, kun hän tulee Suomeen. Se syy voi olla opiskelu, se voi olla perhe, se voi olla humanitaarisen suojelun tarve tai sitten se voi olla työ, joko yrittäjäyys tai työsuhteinen työ — yrittäjäyys tai työsuhteinen työ. No, nyt erityisesti näiden marjanpoimijoiden kohdalla on tehty tällainen hyvin kummallinen hätkä, joka ei istu meidän ulkomaalaislainsäädäntöön, jotta ollaan voitu välttää se, että meillä normaalisti tullaan tänne tienamaan joko yrittäjänä tai työsuhteisena. Ja pelkästään poistamalla tämä erikoissääntely, eli palaamalla siihen, miten meidän laki normaalisti on toiminut, pystytään rajoittamaan sitä, kuinka paljon meillä tehdään sellaisissa haavoittuvissa suhteissa töitä työsuhteen ulkopuolella.

Sen sijaan, jos henkilö tulee tänne vaikkapa avioliiton vuoksi, niin minun mielestäni on täysin normaalia, että hän käyttää jokamiehenoikeuksiin kuuluvaa luonnontuotteiden keruu-oikeuttaan samalla tapaa kuin muutkin, joilla täällä oleskeluoikeus on. Eli se paikka, mihinkä se sijoitettaisiin, olisi ulkomaalaislainsäätelyn maahantulopykälät, ja siinä palattaisiin normaaliin, poistettaisiin poikkeukset.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Sankelo.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 63/2021 vp

17.35 **Janne Sankelo kok:** Arvoisa puhemies! Oli mielenkiintoista seurata hallituspuolueitten välistä kädenvääntöä marjanpoiminnasta. Ehkä tämän keskustelun perusteella kallistuisin enemmän tuonne edustaja Lohen näkemysten taakse. Siis oma kokemukseni alalta on vuosikymmenten takaa, mutta on tätäkin ammattia tullut harjoitettua nuorena miehenä, ja tiedän kyllä sen, että tällä hetkellä marjastuksen osalta ollaan käytännössä täysin työperäisen, Suomeen tulevan työntekijän varassa.

No, sitten jos mietitään näitä toimintatapoja, niin kyllähän lähtökohta on kuitenkin se, että työnantajat toimivat Suomessa vastuullisesti, pitävät huolta työntekijöistä. Tämä toimiala on vain sen kaltainen, että tässä on kyettävä huomioimaan tämän toimialan erityispiirteet. Ja jos tämä rakennelma tehdään, niin kuin vähän kuulostelin tuossa vasemmistopuolueitten mielipiteitä, kovin monimutkaiseksi, niin siitä ei ole seurauksena se, että työntekijän asema turvataan jotenkin paremmin, vaan seurauksena on se, että niitä töitä ei enää ole. Tämän johdosta tässä kannattaa miettiä, niin kuin aina, kun tätä kakkua rakennetaan, onko meillä jo valmis kakku, jota vain jaetaan kerta toisensa jälkeen osiin, vai pitääkö meidän huolehtia siitä, että marjateollisuudenkin osalta meillä on toimiala sen kaltainen, että se — korostan — aina vastuullisesti huolehtii työntekijöistään. Mutta kun kysymyksessä on periodiala, niin siellä kuitenkin huomioidaan yrittäjien ja yritysten mahdollisuudet luoda sitten sitä hyvinvointia ja tarjota työpaikkoja myös työperäiselle työntekijälle, joka tänne tulee tekemään töitä tosissaan.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Kontula.

17.37 **Anna Kontula vas:** Arvoisa puhemies! Edustaja Sankelolle toteaisin vain, että tässä ei nyt ole työnantajia ja työntekijöitä ja työpaikkoja, ja se nimenomaan on ongelma, että mitään näistä ei ole. Ei ole työnantajia, jotka huolehtivat hyvin työntekijöistä, koska ei anneta työtä tai osteta työtä eikä ole työsuhdetta.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 42/2021 vp sisältyvien 1. ja 2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.